

Programma Medische Producten Nieuw en Nodig

update en aanvulling 2015 & 2016

Programma Medische Producten Nieuw en Nodig

update en aanvulling
2015 & 2016

Datum 20-11-2015

Colofon

ZonMw stimuleert gezondheidsonderzoek en zorginnovatie
Vooruitgang vraagt om onderzoek en ontwikkeling. ZonMw financiert gezondheidsonderzoek én stimuleert het gebruik van de ontwikkelde kennis – om daarmee de zorg en gezondheid te verbeteren.

ZonMw heeft als hoofdpdrachtgevers het ministerie van VWS en NWO.

Voor meer informatie over het programma MPNN kunt u contact opnemen met het secretariaat via e-mail MPNN@zonmw.nl of telefoon 070-3495217.

Auteur: Sandra van 't Padje
Datum: 20-11-2015
Oplagenummer: ../11/2015/WEI

ZonMw
Laan van Nieuw Oost-Indië 334
Postbus 93245
2509 AE Den Haag
Tel. 070 349 51 11
Fax 070 349 53 58
www.zonmw.nl
 info@zonmw.nl

Inhoud

Samenvatting.....	8
1 Inleiding.....	9
2 MPNN investeringsagenda in lopende initiatieven	10
3 Analyse en strategie	12
4 Nieuwe activiteiten:	13
5 Tot slot	16

Samenvatting

De gekozen insteek voor het programma is om anno 2015 op hoofdlijnen te inventariseren wat er vier jaar na het verschijnen van de investeringsagenda Medische Producten Nieuw en Nodig qua onderwerpen aan bod is gekomen voor financiering. Tegelijkertijd wordt middels het uitzetten van een prijs co-creatie van onderzoek gestimuleerd tussen patiënt, zorgverlener, onderzoeker en bedrijfsleven. Het inzetten van nieuwe communicatie middelen speelt hierbij een essentiële rol.

Op meer beleidsmatig niveau wordt in samenwerking met koepels van patiëntenverenigingen uitgewerkt op welke wijze patiënt gedreven onderzoeksprioritering en co-creatie van onderzoek verder gestimuleerd kan worden. *Best practices* op gebied van implementeren van vraaggestuurde onderzoeksagenda's worden op nationaal, Europees en wereldwijd niveau in kaart gebracht en gedeeld met stakeholders. Internationale samenwerking heeft waar mogelijk de voorkeur en wordt pro-actief opgezocht.

1 Inleiding

In 2014 zijn naast de reguliere activiteiten voor de ZonMw onderzoeksprogramma's de voorbereidende stappen gezet voor een aantal nieuwe activiteiten van het programma Medische Producten in 2015 en verder. Sinds het verschijnen van de investeringsagenda Medische Producten Nieuw en Nodig (MPNN) in 2011 is er veel veranderd aan de context waarin het rapport destijds is opgesteld. Moderne communicatie technologieën hebben een razendsnelle ontwikkeling doorgemaakt, patiëntenverenigingen zitten midden in een professionaliseringsslag waarbij ze veelvuldig gebruikmaken van moderne communicatie technologieën. Ook nieuwe on-line financieringsmodellen bieden kansen en leveren concrete voorbeelden van wat patient empowerment kan betekenen voor het versneld ontwikkelen van de door patiënten meest gewenste medische producten. Voorbeelden als het Duchenne Parent Project en Project MinE (grootschalige genetische studie naar ALS) zijn inspirerend als het gaat om effectieve samenwerking tussen patiënt, onderzoek en bedrijfsleven.

In 2011 heeft de werkgroep Medische Producten een aantal doelen voor het programma opgesteld. De werkgroepdoelen waren drieledig:

- a) het faciliteren van raadplegingen van eindgebruikers,
- b) het stimuleren van onderzoek en ontwikkeling van medische producten naar aanleiding van deze raadplegingen en op basis van de maatschappelijke onderzoeksagenda
- c) het op basis van a) voorbereiden van een verdere uitbreidingen en periodieke update van de maatschappelijke onderzoeksagenda

Het is anno 2015-2016 op zijn plaats om te inventariseren wat er is bereikt en wat er veranderd is aan de context van het programma sinds 2011. Het gaat hierbij om zowel de nationale als de internationale context.

Het programma Medische Producten Nieuw en Nodig (MPNN) verloopt enerzijds conform de uitvoering van verscheidene lopende ZonMw initiatieven die nauw verbonden zijn met de onderzoeksagenda MPNN en anderzijds via enkele nieuwe activiteiten. Hieronder worden de activiteiten nader toegelicht, te beginnen met de lopende initiatieven en daarna met de nieuwe activiteiten.

2 MPNN investeringsagenda in lopende initiatieven

Innovatieve medische producten komen niet vanzelf ter beschikking van de eindgebruiker. Om de toepassing van innovatieve medische producten te versnellen heeft de werkgroep Medische Producten in 2013 gekozen om te starten met een inventarisatie van projecten op de onderwerpen Regeneratieve geneeskunde en Vroege, juiste en minder belastende diagnostiek. Deze twee clusters uit het MPNN rapport werden breed gesteund door de werkgroepleden. Het is dan ook niet verassend dat deze onderwerpen terug te vinden zijn in lopende onderzoeksprogramma's, zoals de translationele programma's en de LSH 2Treat call waarbij voor de onderwerpen regeneratieve geneeskunde en moleculaire diagnostiek is gekozen onder meer op basis van de clusters van medische producten vanuit patiëntenperspectief. Daarnaast hebben deze onderwerpen raakvlakken met de snel ontwikkelende onderzoeksgebieden systems biology, systems medicine en personalised medicine. Dit zijn onderwerpen waar ook vanuit de EU steeds meer focus op is en waar kansen voor financiering zich voordoen.

Van enkele andere voorbeelden van ZonMw initiatieven die aansluiten bij de onderzoeksagenda MPNN en eveneens actief inzetten op toepassing van resultaten volgt hieronder een up-date.

Samenwerking met KWF traject proeftuin innovatie

Klassieke geneesmiddelontwikkelmodellen schieten te kort voor de ontwikkeling van veelbelovende cel- en genterapeutische medicinale producten (zgn. Advanced Therapy Medicinal Products; ATMP's) tot (reguliere) behandelingsopties voor patiënten. Het bedenken, ontwikkelen en de productie van ATMP's is complex en vindt doorgaans plaats in de academische setting. ZonMw en KWF zoeken gezamenlijk uit wat de optimale ontwikkelingsroute van een ATMP voor de patiëntenzorg is. Er is een project gestart in Leiden om aan de hand van minimaal twee cases deze route in kaart brengen. Het project heeft in 2014 voorlopige resultaten opgeleverd van de interviews met onderzoekers afkomstig van 12 academische centra die aan ATMP's werken. Medio 2015 loopt het project af. De resultaten van het project worden ingebracht in een ATMP projectleiderbijeenkomst die gepland is in het najaar 2015. De begeleidingscommissie van het project met de verschillende stakeholders, (zoals VWS, de academische ziekenhuizen via NFU/TTO's en of WSN/NZA, NKI, Sanquin, CCMO, IGZ, CBG, zorgverzekeraarskoepel (ZN), CVZ, VSOP en/of NPCF en BioFarMind) zal tevens een belangrijke rol spelen in het uitwerken van verdere concrete acties om de ontwikkelingsroute van ATMP's te verbeteren.

Innovative Medical Devices Initiative

Het Innovative Medical Devices Initiative (IMDI) financiert Centres of Research Excellence (CoREs) waarin wetenschap, bedrijfsleven en zorg samen werken aan nieuwe medical devices voor een duurzame gezondheidszorg. Doordat alle partijen in de innovatiecyclus (onderzoekers, ondernemers, patiënten, zorgprofessionals) betrokken zijn bij de CoREs wordt de vraag vanuit de zorg sneller vertaald naar oplossingen die sneller op de markt komen. In 2014 hebben alle CoREs plannen opgesteld om participatie en communicatie op CoRE niveau te stimuleren, onder meer om (eind-) gebruikers nog beter te betrekken bij het opzetten en uitvoeren van onderzoek en het implementeren van de resultaten. In 2015 staan er site visits naar de CoREs gepland, in 2016 worden de CoREs geëvalueerd. De nauwe samenwerking binnen de CoRE projecten zoals bijvoorbeeld binnen het 'Exergaming voor balustraining van ouderen' project van IMDI-SPRINT levert al een concreet product wat in nauwe samenwerking met de eindgebruiker is ontwikkeld en beschikbaar is.

Actieplan eHealth

ZonMw heeft het Actieplan e-health opgesteld om implementatie en opschaling van e-health-innovaties in de dagelijkse gezondheidszorg te versnellen. Enkele kenmerken van het Actieplan zijn dat kennisvragen altijd vanuit beleid of praktijk komen en dat zowel op programma- als projectniveau (publiek/private) samenwerking wordt gestimuleerd in de vorm van co-creatie. Er waren in 2014 twee subsidierondes e-health 'Leren van implementeren!'. In totaal zijn er 88 projectvoorstellen ontvangen, 19 projecten (waarvan 3 op het terrein van zeldzame ziekten) hebben een subsidie ontvangen. ZonMw werkt in 2015 met Vilans samen om de projectresultaten in een toegankelijk format aan te bieden op een breed platform. Vilans organiseert een werkplaats e-health implementatie met

branchevertegenwoordigers en veldpartijen. Via kennispleinen kunnen resultaten verder ontsloten worden.

Patient empowerment

Patiëntenparticipatie staat bij ZonMw bijzonder goed op het vizier. Het begint een structureel onderdeel te vormen van het programmeringsbeleid. Er is bij ZonMw veel informatie beschikbaar over verschillende manieren om eindgebruikers en andere belanghebbenden te betrekken bij onderzoeksprogrammering (www.zonmw.nl/participatie). ZonMw gebruikt deze kennis en zet verschillende methoden in afhankelijk van fase van programmering, doelen van een programma en context. De gehonoreerde 2Treat projecten zijn *public private partnerships* waarbij in 80% van de projecten er tevens cofinanciering vanuit een gezondheidsfonds is. De gezondheidsfonds bijdrage was niet verplicht, maar levert in totaal €1 miljoen euro in de projecten. Gezien het feit dat gezondheidsfondsen in principe investeren in onderzoek wat dichtbij de behoefte van de patiënten ligt, is de forse gezondheidsfonds bijdrage een teken dat de 2Treat call goed aansluit bij de onderzoeksbehoefte van patiënten.

Het convenant tussen ZonMw en de NPCF heeft er verder toe bijgedragen dat meerdere programma's nu gebruikmaken van een patiëntenpanel als onderdeel van het project beoordelingsproces. Ook in andere rollen worden patiënten betrokken. Diverse programma's, bijvoorbeeld de Topsector Life Sciences & Health (LSH)-2Treat call en de ZonMw translationele programma's, koppelen gedurende de loop van de projecten gebruikerscommissies aan de projecten. In het algemeen is patiëntvertegenwoordiging daar onderdeel van. De opgebouwde ervaring uit deze gebruikerscommissies kan benut worden om betrokkenheid van eindgebruikers in onderzoek verder te versterken. Daarnaast is er meer en meer samenwerking met de gezondheidsfondsen, zowel op programma als op projectniveau.

3 Analyse en strategie

Op meerdere onderwerpen van de MPNN investeringsagenda is in de afgelopen vier jaar door verscheidene ZonMw programma's ingezet. Om een overzicht te krijgen van wat er van de MPNN investeringsagenda in de periode 2011-2015 is gerealiseerd, wordt er een eenvoudige inventarisatie uitgevoerd van afgeronde en lopende ZonMw programma's. Hierbij gaat het om een inventarisatie van de inhoud van de calls ten opzichte van de MPNN investeringsagenda. De recente LSH 2Treat call is wat dat betreft een duidelijk voorbeeld waarbij onderwerp van de call vrijwel direct te vertalen is naar twee breed gedragen clusters uit het MPNN rapport.

Tijdens het uitvoeren van de LSH programma's (Impuls, 2Treat) valt op dat de bedrijven en onderzoekers elkaar in het algemeen goed weten te vinden, maar dat het betrekken van patiënten (en zorgverlener) in een vroege fase van het onderzoeksplan achterblijft. In een rol als co-creator van onderzoek is het voor patiënten(organisaties) of zorgverleners in fundamenteel -of translationeel onderzoek nog niet gemakkelijk de route naar onderzoekers op een specifiek onderwerp te vinden. Er is hiervoor een extra stimulans nodig. Een prijs in de vorm van een bescheiden geldbedrag voor een (onderzoeks)idee wat tot stand komt tussen een patiënt en onderzoeker samen kan co-creatie van onderzoek stimuleren. Het koppelen van zowel on-line als live-event matchmaking ondersteunt daarbij het proces.

Een andere ontwikkeling die opvalt is de toenemende internationalisering van het onderzoeksveld van medische producten. Moderne communicatie technologieën maken internationaal samenwerken steeds makkelijker. Patiëntenverenigingen hebben steeds beter contact met elkaars internationale zusterorganisaties en het betrekken van internationaal opererende bedrijven bij onderzoeksprojecten is ook geen uitzondering meer.

Wat betreft patient empowerment bieden de snelle ontwikkelingen op gebied van crowd-funding en andere on-line financieringsmodellen kansen voor veel meer patiënten. Meestal zijn goed georganiseerde patiënten de drijvende kracht achter dergelijke initiatieven. De goede voorbeelden van onderzoeksfinanciering dankzij patiëntenvertegenwoordigers motiveren onderzoekers steeds meer om de samenwerking met patiënten op te zoeken. De tijd is er rijp voor om patiënt-onderzoeker matchmaking te stimuleren, om kansen te benutten die on-line communicatie- en financieringsmodellen bieden voor patiënt gedreven onderzoek.

4 Nieuwe activiteiten:

I. Inventarisatie call onderwerpen

Om duidelijkheid te geven over wat er is gerealiseerd van de MPNN investeringsagenda wordt een eenvoudige inventarisatie uitgevoerd op call niveau. In hoeverre bieden of boden ZonMw calls (2011-2015) ruimte aan de onderwerpen op de MPNN onderzoeksagenda? Daarnaast kan in één keer meegenomen worden op welke manier er patiëntbetrokkenheid was in de uitvoering van de desbetreffende calls. Deze inventarisatie wordt in de tweede helft van 2015 uitgevoerd door een stagiair op WO niveau onder begeleiding van de MPNN programmasecretaris.

II. MPNN Prijs

Om patiëntenparticipatie concreet te stimuleren en onderzoekers en bedrijven te enthousiasmeren voor een mogelijke samenwerking, wordt na overleg met de VSOP en andere partijen, vanaf 2015 een prijs in het leven geroepen waaraan een bescheiden financiële stimulans gekoppeld is. De introductie van de MPNN Prijs zal via uitgebreide communicatie activiteiten een veel bredere uitstraling hebben door het te verbinden aan een matchmaking event, een begeleidingstraject (met communicatietraining) voor degenen die met hun samenwerkingsprojecten voor de prijs in aanmerking willen komen, publiciteit rondom de prijs, en een follow-up voor de meest kansrijke projecten na de prijs. De focus van de prijs als geheel ligt op patiënt empowerment. Het thema van de prijs is patiënt gedreven. In 2015 wordt gekozen voor het thema Regeneratieve Geneeskunde op basis van de MPNN investeringsagenda en het feit dat dit cluster van medische producten vanuit patiëntenperspectief breed werd gedragen door de werkgroepleden.

Matchmaking events

Het lanceren van de prijs en de uitreiking ervan vinden in 2015 plaats op matchmakingbijeenkomsten georganiseerd in samenwerking met de VSOP. In 2014 is reeds door de VSOP een eerste matchmakingbijeenkomst (Date2Innovate) georganiseerd in Utrecht. De locatie van deze bijeenkomsten is een telkens wisselend Universitair Medisch Centrum (UMC). De formule van de Date2Innovate combineert een laagdrempelige locatie voor onderzoekers en bedrijfsleven met een inhoudelijk interessant programma voor zowel patiënten als onderzoekers, bedrijfsleven en zorgverleners. Bij de organisatie van de bijeenkomsten wordt tevens samenwerking gezocht met het (lokale) biomedische bedrijfsleven, vaak in de vorm van een Bio Science Park. De focus is daarmee lokaal, deelname aan de bijeenkomsten is echter landelijk opengesteld. Het streven is om de komende jaren telkens andere UMCs te betrekken bij deze matchmakingbijeenkomsten. Hoewel er bij de eerste bijeenkomst actief contacten zijn gelegd, was er nog geen mogelijkheid de effecten van de bijeenkomst op te volgen of te versterken. In 2015 versterken we de formule door het koppelen van de prijs aan de bijeenkomst. De eerste matchmakingsbijeenkomst in 2015 is gehouden op 12 februari bij het AMC. De prijs is hier bekendgemaakt.

De Prijs

De jaarlijks uit te reiken prijs van € 50.000 is bedoeld voor kleine verkennende onderzoeksprojecten die noodzakelijk zijn als eerste stap voor de ontwikkeling of implementatie van nieuwe medische producten. Projecten die voor de prijs in aanmerking willen komen dienen een duidelijke focus te hebben op een aantoonbare behoefte vanuit de patiëntengroep. Het project dient gezamenlijk door patiëntenorganisatie en onderzoekers vormgegeven te worden. De deelname van zorgverleners en bedrijven is niet verplicht maar verhoogt de relevantie van het project. De resultaten van de projecten moeten een bijdrage kunnen leveren aan of leiden tot de implementatie van nieuwe medische producten. Afhankelijk van het onderzoeksgebied kan het uiteindelijke 'product' van het project variëren van een proof of concept tot de ontwikkeling van een eerste prototype. Niet van toepassing zijn projecten die betrekking hebben op organisatie van zorg, zoals vragen met betrekking tot betere samenwerking of afstemming tussen zorgverleners.

Workshops

Belangstellenden kunnen een samenwerkingsvoorstel indienen en in de loop van het selectieproces voor de prijs worden twee ondersteunende workshops georganiseerd. Een beperkt aantal kansrijke project indieners kunnen deelnemen aan de eerste workshop waarbij uitwerking van het idee de focus is. Deze +/- 12 deelnemers worden door ZonMw op bureauniveau geselecteerd, mogelijk met bijdrage van werkgroepleden. De beste drie indieners worden door een jury gekozen en worden individueel begeleid in het uitwerken en filmen van een korte wervende pitch (film). Het winnende project wordt mede door het publiek gekozen en bekendgemaakt op een matchmakingevent aan het eind van 2015. De nummers twee en drie die niet de prijs hebben gewonnen, worden na afloop ondersteund in hun communicatie en gevolgd bij het zoeken naar alternatieve financiering middels de gerealiseerde pitch.

Communicatie

Er is intensieve communicatie nodig om zowel de patiënten als onderzoekers te enthousiasmeren voor de prijs en de beste project ideeën bij een bredere doelgroep voor het voetlicht te brengen. Gedetailleerde informatie over de prijs zal te vinden zijn op de ZonMw website. Onderzoekers weten over het algemeen de ZonMw website goed te vinden. Patiënten gebruiken Facebook steeds meer als communicatie medium van eerste keus. MPNN richt een Facebook pagina op om patiënten beter te bereiken en te betrekken bij MPNN activiteiten zoals de Prijs. De titel van de Facebook pagina is Patiënt zoekt onderzoeker. Met deze pagina heeft ZonMw een breder doel dan alleen de Prijs onder de aandacht brengen. Facebook is bij uitstek een middel om niet alleen te zenden, maar informatie over en weer te delen. Via Facebook komt ZonMw in directer contact met patiënten. ZonMw maakt daar duidelijk voor patiënten wat ZonMw doet en voor hen kan betekenen. ZonMw laat zien dat patiënten een actieve rol kunnen spelen in onderzoek en invloed kunnen uitoefenen op agendasetting van onderzoek. Op de pagina plaatsen we dan ook niet alleen berichten over de Prijs en het programma MPNN, maar breder over alles wat binnen ZonMw voor patiënten interessant is en we delen ook informatie van patiëntenorganisaties zelf. Naast het geven van inzicht in de rol van ZonMw, kan ZonMw via Facebook beter inzicht krijgen in waar patiënten behoefte aan hebben.

Onder patiënten en onderzoekers is een oproep uitgezet voor een wervende naam voor de Prijs. De naam van de prijs is de Medische Inspirator geworden. Het inzetten van nieuwe media als onderdeel van het selectieproces en begeleiden van kanshebbers, biedt ZonMw (en betrokken stakeholders) ook de mogelijkheid ervaring op te doen met deze methoden van onderzoeksco-creatie en nieuwe financieringsmodellen. Bij succes kunnen deze ervaringen breder worden ingezet binnen ZonMw programma's.

Matchmaking tools

On-line zijn er ook mogelijkheden om patiënten en onderzoekers te verbinden. De ZonMw website biedt al toegankelijke informatie over lopend en afgerond onderzoek, de bekendheid hiervan bij patiëntenverenigingen kan vergroot worden in combinatie met communicatie over de prijs. Het communicatie middel dat voor de hand ligt om patiënten verenigingen te bereiken en te betrekken bij onderzoek is Facebook. Daarnaast zijn er mogelijkheden om middels het ontwikkelen van een ZonMw partnering-tool (gekoppeld aan een call) matchmaking te stimuleren tussen onderzoekers en eindgebruikers of ervaringsdeskundigen.

In 2015 wordt in samenwerking met relevante werkgroepleden en patiëntenverenigingen verkend in hoeverre geschetste digitale matchmakingstools kunnen bijdragen aan patiënt empowerment en co-creatie van fundamentele en translationele onderzoeksprojecten. Binnen ZonMw wordt de samenwerking gezocht met andere initiatieven op gebied van patiëntenparticipatie om de effectiviteit en efficiëntie te vergroten. Het aangesloten blijven bij de eerder genoemde lopende ZonMw programma's is belangrijk om geleerde lessen uit te wisselen en waar mogelijk elkaar te ondersteunen bij het versterken van patiëntenparticipatie in onderzoek.

Voor de Prijs in 2015 en 2016 wordt uitgegaan van financiering vanuit VWS. Voor het geldbedrag van de Prijs in 2017-2018 worden in de loop van 2016 samenwerkingspartners gezocht. Dan heeft de prijs al enige bekendheid en vorm gekregen. De partners van de werkgroep Medische Producten kunnen een belangrijke rol spelen bij het zoeken naar die samenwerkingspartners, er wordt bijvoorbeeld gedacht aan de gezondheidsfondsen.

III. Stimuleren van onderzoeksagendering door patiëntenverenigingen

Een van de oorspronkelijke doelstellingen van de werkgroep Medische Producten is het faciliteren van raadplegingen van eindgebruikers. De Prijs vormt een concrete aanleiding en is daarom een bruikbaar hulpmiddel om patiënten en andere eindgebruikers in beweging te brengen. Sinds de start van het MPNN programma hebben de grotere patiënten verenigingen waar veelal nauw contact is met een fonds ervaring opgebouwd met het opstellen van onderzoeksagenda's. De middelgrote en kleine patiëntenverenigingen hebben daar nog een flinke slag te maken. Het voorstel is om in overleg met patiënt gerelateerde koepelorganisaties (zoals NPCF, PGO Support, Leven met kanker, de VSOP en de Hersenstichting) te inventariseren op welke wijze patiëntenverenigingen van wisselende grootte ondersteuning nodig hebben bij het opstellen van een onderzoeksagenda. Daar waar dit in samenwerking met patiënt gerelateerde koepelorganisaties georganiseerd kan worden, wordt daaraan de voorkeur gegeven. Mogelijke werkvormen zijn het faciliteren van focusgroepen, één op één begeleiding van patiëntenverenigingen door experts op het terrein van agendasetting, het organiseren van bijeenkomsten waarbij de grotere verenigingen hun kennis en ervaring delen met de kleinere verenigingen of het ontwikkelen van communicatie-tools zoals een vragenlijst die geschikt is om online in te zetten voor raadpleging van leden. In 2015 wordt budget gereserveerd in de vorm van extra programmasecretaris inzet vanaf september om in overleg de beste werkvorm te bepalen. Voor het uitvoeren van een of enkele bovenstaande werkvormen wordt in 2016 budget gereserveerd onder de noemer 'Training/ondersteuning onderzoek agendering'.

IV. Nationaal en internationaal implementatiebeleid van patiëntgedreven onderzoeksagendas

Bij ZonMw maakt patiëntenparticipatie een belangrijk onderdeel uit van het programmeringsbeleid. Het is minder duidelijk op welke wijze de universiteiten en UMCs in Nederland dit in het onderzoeksbeleid hebben geïncorporeerd en in hoeverre het bedrijfsleven de patiëntgestuurde onderzoeksvraag weet op te pakken.

Het is van belang dat patiënten zich meer bewust worden van hun macht en kracht in het onderzoeksveld, ook in internationale gremia. Daar waar contacten te leggen zijn tussen patiëntenvertegenwoordigers en internationale initiatieven op onderzoeksgebied wordt hierin door ZonMw gefaciliteerd via de verscheidene internationale programma's. Een recente raadpleging van de achterban en/of courante onderzoeksprioritering door een patiëntenvereniging is van toegevoegde waarde in de internationale samenwerking.

In 2015 wordt een start gemaakt met een inventarisatie van wat er nationaal, Europees en wereldwijd (bijvoorbeeld in VS en Canada) aan best practices is qua implementatie van patiënt gestuurde onderzoeksvragen. De analyse van die inventarisatie en aanbevelingen worden in dialoog met de patiëntenorganisaties verwerkt en worden in 2016 bij de belangrijkste stakeholders in Nederland (zoals VSNU, NFU, gezondheidsfondsen en bedrijfsleven) geagendeerd. Gezamenlijke afspraken moeten ertoe leiden dat er op projectniveau in de vorm van co-creatie doorlopend invulling wordt gegeven aan patiënt gedreven onderzoeksagendas.

5 Tot slot

Daar waar bovenstaande nieuwe activiteiten in internationaal samenwerkingsverband kunnen worden vormgegeven zal daaraan de voorkeur worden gegeven. Internationale samenwerking is binnen vele ZonMw calls mogelijk of zelfs gevraagd. De MPNN Prijs biedt ruimte voor internationale samenwerking in de project ideeën. Dit is mede ingegeven door de behoefte vanuit een internationaal georiënteerde patiëntenvereniging. Vanuit lopende en afgeronde EU initiatieven (ERA-Net, JPI's, CA's) waar ZonMw bij betrokken is, komt onder meer kennis en ervaring beschikbaar op gebied van internationale onderzoeksagendering. Deze kennis wordt bij collega's opgevraagd en ingezet bij het stimuleren van onderzoeksagendering door patiëntenverenigingen. Het nationaal en internationaal implementatiebeleid van patiëntgestuurde onderzoeksagenda's heeft bij uitstek een aanzienlijke internationale component in zich. Desondanks zal er in alle geplande activiteiten expliciet aandacht zijn voor kansen op internationale samenwerking.

ZonMw stimuleert gezondheids-
onderzoek en zorginnovatie

Laan van Nieuw Oost-Indië 334
2593 CE Den Haag
Postbus 93245
2509 AE Den Haag
Telefoon 070 349 51 11
Fax 070 349 51 00
info@zonmw.nl
www.zonmw.nl